

Τα αίσθητά είδη και ο “άμεσος ρεαλισμός” στο *Περὶ ψυχῆς* του Αριστοτέλη

Δήμητρα Σφενδόνη-Μέντζου
Ομότιμη Καθηγήτρια Φιλοσοφίας της Επιστήμης
Πρόεδρος του «Διεπιστημονικού Κέντρου Αριστοτελικών Μελετών», Α.Π.Θ.
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Το ερώτημα σχετικά με τον χαρακτήρα της γνώσης και στη σχέση της με τον κόσμο υπήρξε πάντα σημείο αντιπαράθεσης μεταξύ των ρεαλιστών και των υποστηρικτών του αναπαραστατικού χαρακτήρα της γνώσης. Οι τελευταίοι ισχυρίζονται, ότι εκείνο με το οποίο σχετιζόμαστε γνωσιακά δεν είναι τα αντικείμενα του κόσμου που μας περιβάλλει, αλλά οι αναπαραστάσεις τους. Αν όμως έτσι έχουν τα πράγματα, τότε, πώς θα μπορέσουμε να υπερβούμε τους περιορισμούς που θέτουν οι αναπαραστάσεις; Πώς θα γνωρίζουμε αν η εικόνα του κόσμου μέσα στο νου αντιστοιχεί σ' αυτό που υπάρχει πραγματικά; Θεωρώ ότι μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα λύση στο ζήτημα αυτό μας προσφέρει ο Αριστοτέλης. Προς στήριξη της θέσης μου αυτής θα ξεκινήσω από την εξέταση του όρου *αίσθητὸν εἶδος* όπως απαντάται στον περίφημο ορισμό της *αἰσθήσεως* στο *Περὶ ψυχῆς* B 12, 424a 16-18: «*Καθόλου δὲ περὶ πάσης αἰσθήσεως δεῖ λαβεῖν ὅτι ἡ μὲν αἴσθησις ἐστὶ τὸ δεκτικὸν τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν ἄνευ τῆς ὕλης...*». Αναφερόμενος στο χωρίο αυτό ο Hilary Putnam (“Aristotle’s Mind” in *Aristotle and Contemporary Science*. Editor D. Sfondoni-Mentzou. N.Y.: Peter Lang, 2000) πρότεινε, ότι στην περίπτωση της αισθητηριακής αντίληψης τα αισθητά είδη (sensible forms) είναι απλά οι αισθητές ιδιότητες των εξωτερικών αντικειμένων. Απέριψε, έτσι, ως μία «μεταφυσική εξήγηση που δεν μας βοηθάει», την παραδοσιακή άποψη ότι το *εἶδος* (form) του Αριστοτέλη βρίσκεται μέσα, τόσο στο αντικείμενο όσο και στον νου. Σε αντίθεση προς την άποψη αυτή θα επιχειρήσω να στηρίξω την ανάλυση των *αἰσθητῶν εἰδῶν* κατά κύριο λόγο στην Αριστοτελική οντολογία. Στο πλαίσιο αυτό θα προσπαθήσω να φωτίσω τη σχέση που συνδέει το *αἰσθητὸν εἶδος* με την *αἴσθησιν*, την *φαντασίαν*, τον *νοῦ*, τα *νοητά*, αλλά και με τη δομή του φυσικού κόσμου, ώστε να δείξω ότι ο Σταγειρίτης φιλόσοφος προσφέρει μία ευφυέστατη εκδοχή «άμεσου ρεαλισμού», από την οποία έχουμε πολλά να διδαχθούμε στις μέρες μας.